

Ткаченко А.В.

аспірант

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343.811

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ЗЛОЧИНУ,
ПЕРЕДБАЧЕНОГО ст. 392 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ
УКРАЇНИ**

Досліджено особливості об'єктивної сторони дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань. Розглянуто ключові ознаки диспозиції ст. 392 Кримінального кодексу України. Доведено, що місце та час вчинення цього злочину є його обов'язковими ознаками попри їх відсутність у складі дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань.

Ключові слова: злочин, склад злочину, покарання, об'єктивна сторона злочину, діяння, формальний склад злочину.

Постановка проблеми. Вчинення засудженими дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань, є не лише небезпечним посяганням на мету і завдання правосуддя та нормальну роботу установ виконання покарань Державної пенітенціарної служби України, а й перешкоджають досягненню мети покарання і, перш за все, запобіганню вчиненню нових злочинів. На ліквідацію наслідків учинення цих злочинів витрачаються суттєві засоби, мобілізується значна кількість особового складу установ кримінально-виконавчої системи і органів внутрішніх справ, що перешкоджає їх нормальній діяльності. Небезпечність вчинення засудженими дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань, полягає також і в тому, що вони поєднані із вчиненням інших злочинів проти життя і здоров'я.

За даними Державної судової адміністрації України, протягом 2010-2016 рр. за вчинення злочину, передбаченого ст. 392 КК України, засуджено лише 11 осіб; в розрізі років: 2010 р. – одна особа, 2011 р. – жодної, 2012 р. – дві, 2013 р. – жодної, 2014 р. – одна, 2015 р. – дві, 2016 р. – п'ять. Очевидно, що кількість засуджених явно дисонує з реальною картиною пенітенціарної злочинності.

Редакція ст. 392 КК України була значно змінена законодавцем порівняно із КК 1960 р. Проте аналіз судової практики показує, що традиційно існуючі проблеми в кваліфікації цих злочинів залишаються. У зв'язку з цим виникає потреба аналізу підходів законодавця, судової системи, установ кримінально-виконавчої системи, а також органів внутрішніх справ до вирішення проблем запобігання дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань, дослідження проблем кваліфікації цих злочинів і вироблення рекомендацій з удосконалення законодавства в цій сфері.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Теоретичним і практичним підґрунтям дослідження зазначених проблем стали роботи відомих вітчизняних та зарубіжних вчених у галузі кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології, зокрема Ю.В. Бауліна, О.М. Бандурки, І.Г. Богатирьова, В.В. Василевича, В.К. Грищука, В.В. Голіни, О.М. Джужі, В.М. Дрьоміна, Т.А. Денисової, В.П. Ємельянова, А.Ф. Зелінського, О.Г. Колба, І.М. Копотуна, О.М. Костенка, О.М. Литвинова, О.М. Литвака, В.О. Навроцького, Ю.В. Орла, В.І. Осадчого, М.І. Панова, О.І. Плужник, М.С. Пузирьова, А.В. Савченка, В.В. Сташиса, Є.Л. Стрельцова, В.Я. Тація, В.П. Тихого, П.Л. Фріса, С.І. Халимона, В.Б. Харченка, Н.М. Ярмиш, С.С. Яценка та ін.

Відзначаючи безперечно значущість раніше проведених досліджень, разом із тим представляється, що вони не вичерпують кола питань, що вимагають свого вирішення. Донині дискусійними залишаються питання кримінально-правової характеристики вчинення засудженими дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань. Зокрема, аналіз наукових розробок з проблем кримінальної відповідальності за дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань, а також аналіз архівних матеріалів показав, що існують різні підходи до кваліфікації злочинів, передбачених ст. 392 КК України, що породжує проблеми у правозастосовній діяльності органів досудового розслідування й суду.

Метою статті є дослідження особливостей об'єктивної сторони дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань (ст. 392 КК України).

Виклад основного матеріалу. Вивчення об'єктивної сторони дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань, забезпечує значна кількість кримінально-правових норм. Об'єктивна сторона будь-якого злочину визначається у його зовнішньому прояві.

Об'єктивна сторона дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань, характеризується низкою виявів: 1) тероризування засуджених; 2) напад на адміністрацію; 3) організація з цією метою (тероризування засуджених чи/та нападу на адміністрацію) організованої групи; 4) активна участь у такій групі. Слід поетапно дослідити зміст об'єктивних виявів кожного із зазначених діянь.

Пленум Верховного Суду України в п. 4 постанови № 2 «Про судову практику в справах про злочини, пов'язані з порушенням режиму відбування покарання в місцях позбавлення волі» від 26 березня 1993 р. тлумачить це поняття ширше й точніше, а саме під тероризуванням засуджених розуміється застосування насильства або погрози застосування насильства з метою примусити їх відмовитися від сумлінного ставлення до праці, додержання правил режиму, а також вчинення таких само дій із помсти за виконання громадських обов'язків зі зміцнення дисципліни в установі виконання покарань. Тероризуванням слід вважати також глумління і знущання над засудженими з метою їх залякування і перешкоджання виконанню покарання. Тероризуванням вважається також глумління і знущання над засудженими з метою їх залякування і

перешкоджання відбуванню кримінального покарання [1].

У той же час деякі науковці, розуміючи під тероризуванням фізичне або психічне насильство щодо засуджених, безпідставно ототожнюють його з тероризмом [2, с. 94]. Ми не можемо погодитись з такою позицією, оскільки ці діяння об'єктивно й суб'єктивно є різними. Під словом «тероризування» розуміється залякування терором, чим-небудь, застосування насильства з метою примусити вчиняти потрібні дії і т. п.

Незважаючи на те, що в КК України міститься багато норм, які встановлюють відповідальність за злочини, пов'язані з насильством, вживаний термін «насильство» законодавчо не визначений. Це веде до різного тлумачення понять насильства, насильницького злочину, насильницької злочинності та негативно позначається на правозастосовчій діяльності органів досудового розслідування та причетних систем. Кримінально-правова характеристика насильницьких злочинів залежить від максимально конкретного і точного визначення поняття насильства, а розроблення даного поняття є завданням кримінального права і вирішується на базі відповідної теорії та судової практики. У той же час виявлення й науково-теоретичне закріплення загальних ознак злочинного насильства є теоретичною основою для законного й обґрунтованого вирішення питань кваліфікації будь-якого з цих злочинів, забезпечує однакове розуміння цих ознак при застосуванні різних норм про відповідальність за здійснення насильницьких злочинних діянь [3, с. 167].

Аналізуючи диспозиції норм КК України, можна дійти висновку, що законодавець у поняття насильства включає заподіяння смерті, тяжкого, середньої тяжкості і легкої шкоди здоров'ю людини, нанесення побоїв чи вчинення інших насильницьких дій, які завдали фізичного болю потерпілому.

Поняттям «насильство» охоплюються як діяння, так і наслідки. Наслідками насильства визнають легкі та середньої тяжкості тілесні ушкодження. Такий висновок підтверджується як іншими дослідженнями [4, с. 100-107], так і керівними роз'ясненнями Пленуму Верховного Суду. Зокрема, щодо останнього зазначено, що тероризування засуджених, які стали на шлях виправлення, поєднані з умисним вбивством, заподіянням умисних тяжких тілесних ушкоджень, належить кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ст. 392 та ст. 115 або 122 КК України.

Окрім застосування насильства, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я засудженого, тероризування включає в себе ще й погрозу застосування такого насильства. У чинному кримінальному законодавстві відсутні її поняття, в літературі ж висловлені різні думки як про її суть, так і про співвідношення з іншими видами насильства, зокрема, психічного.

На наш погляд, погроза, передбачена ст. 392 КК України, – це суспільно небезпечний інформаційний вплив на засудженого, працівника установи виконання покарань, в результаті якого потерпілий опиняється в стані вибору: продовжувати виконувати вимоги режиму, сприяти адміністрації установи або органу кримінально-виконавчої системи, здійснювати службову діяльність, усвідомлюючи можливість реалізації погрози та заподіяння шкоди (заради од-

ного правоохоронюваного блага жертвувати іншим), або підкоритися адресату погрози, стати виконавцем його волі, нехтувати своїми обов'язками. При цьому, треба зауважити, що виникає не тільки моральна парадигма. Для працівника зазначених установ ситуація набагато складніша. Останній варіант поведінки означає, що потерпілий через погрозу, сам заподіює шкоду нормальній роботі установи кримінально-виконавчої системи.

Слід підкреслити, що інформаційний характер погрози відображає її специфіку, хоча, поряд з цим, вона характеризується ще рядом ознак, до яких відносяться: зміст; блага, щодо яких здійснюється погроза; готівку; реальність.

Інформаційність погрози зумовлює її персоніфікацію. Інакше кажучи, вона повинна бути адресована конкретній особі, зміни поведінки таким шляхом якого домагається винний, і ця особа здатна сприймати дану погрозу. В іншому випадку виключено вплив на психіку людини. Тому вважаємо помилковим твердження, що погроза буде являти собою психічне насильство і тоді, коли вона з причин, не залежних від винного, чи не була або не могла бути сприйнята особою – адресатом погрози.

Очевидно, що у кримінальному законодавстві, утворилась прогалина, яку необхідно усунути, у зв'язку з чим ми пропонуємо розширити коло способів вчинення досліджуваного нами злочину, а саме шляхом введення кримінальної відповідальності не тільки за погрозу застосування насильства, а й за погрозу знищення, пошкодження або вилучення чужого майна.

Тероризування засуджених вважається закінченим з моменту вчинення дій, що складають зміст тероризування: застосування насильства або погрози його застосування до потерпілих, глум чи знущання над ними. Можливо, що потерпілий після застосування до нього насильства перестане дотримуватись режиму відбування покарання, брати участь в самодіяльній організації і т.п. Але може бути і так, що на потерпілого, інших засуджених це не вплине. Проте момент закінчення злочину пов'язується з самим фактом тероризування. Така законодавча конструкція складу злочину пояснюється тим, що тероризування засуджених несе в собі велику суспільну небезпеку [5, с. 61].

Розкриваючи зміст такого нападу, Пленум Верховного Суду України в п. 2 постанови № 2 від 26 березня 1993 р. вказав, що за змістом ст. 392 КК нападом на адміністрацію установи виконання покарань є вчинення насильницьких дій (зв'язування, відібрання зброї, нанесення побоїв або тілесних ушкоджень, вбивство і т. ін.), а також погроза застосування насильства щодо представника адміністрації у зв'язку з його законною службовою діяльністю за наявності реальних підстав побоювання негайного виконання цієї погрози.

Напад на адміністрацію установи виконання покарань буде злочином, передбаченим ст. 392 КК України, за умови, що службова діяльність представника адміністрації є законною. Такою діяльністю буде тоді, коли представник адміністрації діє відповідно до вимог кримінально-виконавчого законодавства, інших нормативних актів, що регулюють діяльність установ виконання покарань. Коли ж представник адміністрації порушує вимоги, що

пред'являються до такого роду діяльності і на нього вчиняється напад, ці дії слід розглядати за наявності всіх необхідних умов як злочин проти особи.

Як напад на адміністрацію розцінюється і погроза застосування насильства щодо представника адміністрації у зв'язку з його законною діяльністю, за наявності реальних підстав побоювання виконання цієї погрози. Погроза застосування насильства полягає у висловлюваннях або діях про наміри винної особи застосувати насильство до представника адміністрації у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків. Причому такі дії повинні створювати ситуацію, що погроза буде негайно реалізована, і це усвідомлюється представником адміністрації.

Тобто потрібно мати на увазі, що погроза застосовується при нападі. Така позиція нами не поділяється. Так, А.П. Романов вважає, що напад проявляється як у застосуванні, так і в замаху на застосування тільки фізичного насильства [6, с. 66].

На наш погляд, таке розуміння нападу є звуженим. Напад може супроводжуватися як фізичним насильством, так і погрозою застосування насильства. За аналогією диспозиції ст. 187 КК України, яка виділяє напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства (розбій), робимо висновок, що напад є двох видів: з насильством і з погрозою його застосування. Цікавою є думка І.П. Міщук, що погрозі службовій особі, на яку покладено обов'язки здійснення правосуддя, властивий вищий рівень суспільної небезпеки, оскільки, будучи висловленою, погроза завдає шкоди не лише особі, а й інтересам правосуддя [7, с. 555].

Аналіз кримінальних проваджень та дисциплінарної практики щодо досліджуваного злочину показав, що 45% з них припало на дії, пов'язані із застосуванням насильства, безпечного для життя чи здоров'я, а 55% – із застосуванням насильства, небезпечного для життя чи здоров'я. При цьому дії, пов'язані з погрозою застосування такого насильства, склали 35% із загальної кількості злочинів. Слід зазначити, що насильство виявлялось у побоях – 35%, катуванні – 10%, заподіянні: легких тілесних ушкоджень – 15%, середньої тяжкості – 10%, тяжких тілесних ушкоджень – 20%.

Проведене нами дослідження показало, що при застосуванні насильства, не небезпечного для життя чи здоров'я, а також насильства, небезпечного для життя чи здоров'я, найбільш часто використовується механічний вплив на потерпілого (удари руками, ногами, головою) – 63,4%; використання предметів господарсько-побутового призначення – 38,9%; використання зброї (холодної, вогнепальної) – 27,5%, використання інших предметів (палиця, камінь і т.п.) – 17,1%. Слід зазначити, що в 37% випадків шкода здоров'ю заподіювалась змішаним, тобто комбінованим способом, тому сукупний показник перевищує 100%.

Значна кількість випадків застосування насильства, небезпечного для життя чи здоров'я людини, при дезорганізації діяльності установ виконання покарань здійснюється з використанням зброї або предметів, що її заміню-

ють. За вивченими справами в 7% випадків використовувалась вогнепальна зброя, а саме: пістолет – 5,8%, обріз – 1,2%. У 20,5% випадків винні використовували такі види холодної зброї: фінські ножі – 2,2%, саморобні ножі, які були визнані холодною зброєю (шляхом заточування) – 10,8%, мисливські ножі – 2,3%, кастети – 5,2%.

Нерідко при вчиненні злочину, передбаченого ст. 392 КК України, було використано предмети господарсько-побутового призначення (38,9%), у тому числі: бритва – 1,4%, сокира – 4,8%, ножі (столові, складані) – 26,9%, вилки – 0,1 %, ножиці – 0,3%, лопата – 1,3%, молоток – 3,8%, викрутка – 0,2%. Також використовувалися палиці – 4,3%, каміння – 2,5%, арматура – 2,4%, лужні кислоти – 1,5%.

Слід зазначити, що із застосуванням зброї і ножів найбільш часто заповодувались середньої тяжкості та тяжкі тілесні ушкодження, що наводить на думку про необхідність впровадження додаткової, суворішої відповідальності за вказані діяння.

Важливою ознакою об'єктивної сторони дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань, є організація з метою тероризування в установах виконання покарань засуджених або нападу на адміністрацію установ виконання покарань організованої групи (далі – організація організованої групи).

Організація злочинної організованої групи полягає в сукупності дій, спрямованих на створення (формування, заснування) стійкого злочинного об'єднання трьох чи більше осіб (засуджених) з метою тероризування засуджених чи нападу на адміністрацію, яке відповідає ознакам цієї форми співучасті, передбаченим ч. 3 ст. 28 КК України. Названі дії включають підшукування співучасників, об'єднання їх зусиль, детальний розподіл між ними обов'язків, забезпечення взаємозв'язку між їх діями, складання плану, визначення способів його реалізації тощо.

Організовані злочинні групи в установах виконання покарань – це сталі формування чисельністю, як правило, не більше 10 осіб, які заздалегідь об'єдналися для вчинення злочинів (головним чином грабежів, вимагання, насильницьких дій сексуального характеру щодо інших засуджених). Такі групи найбільш поширені у виправних колоніях середнього та максимального рівнів безпеки і зазвичай формуються стихійно на ґрунті спільних антигромадських установок, колишніх знайомств, зв'язків у кримінальному середовищі, земляцтва, за національною ознакою і т.п. Відносно нескладний характер вчинених злочинів не обумовлює необхідності у високому ступені організованості. Тому у таких груп немає складної структури – ієрархії, функції організаторів і виконавців чітко не розподілені, відсутня координація протиправної діяльності між окремими групами. Більше того, наявність декількох подібних груп в одному виправному закладі часто призводить до гострого суперництва між ними в боротьбі за лідерство, за користування нелегальними джерелами надходження грошей, спиртних напоїв, наркотиків тощо [8, с. 14].

Члени подібних організованих злочинних груп далеко не завжди дотримуються злочинських традицій і звичаїв – в основному в силу недостатнього

знайомства з ними. Але іноді ці особи для підняття власного престижу намагаються створювати видимість приналежності до злочинного середовища і наявності певної ваги (авторитету) в ньому.

Порівняно невисокий рівень організованості розглянутих груп, відсутність у них стійких зв'язків з професійними злочинцями призводить окремих вчених до висновку, що дані групи не слід відносити до числа форм організованої злочинності як соціального явища. Такі судження представляються помилковими, оскільки ці групи нерідко здійснюють організовані злочини високого ступеня суспільної небезпеки і складають, так би мовити, першооснову, фундамент для утворення більш складних форм.

Типовими рисами організованих злочинних угруповань є: наявність конкретного організатора, який здійснює за допомогою найближчого оточення централізоване управління членами угруповання на основах неухильного дотримання дисципліни і конспірації; наявність певних матеріальних фондів (так званих грошових і продуктових обшаків), що формуються шляхом поборів з інших засуджених і витрачених здебільшого на фінансування протиправної діяльності угруповання і задоволення особистих потреб його керівництва; здійснення контролю за поведінкою засуджених, у тому числі шляхом впровадження своїх представників у кожен локальну зону, загін, бригаду, камеру і т.п., нав'язування антигромадських традицій і звичаїв, участі у вирішенні конфліктів, що виникають між засудженими, тощо; прихований, замаскований характер злочинної діяльності.

Лідери цих угруповань зазвичай використовують кримінальні традиції і звичаї для виправдання своїх протиправних дій в середовищі засуджених, вербування до угруповання нових членів і т.п. Слід зазначити, що більша частина неформальних типів поведінки пов'язана з функцією захисту злочинної групи, збереження її учасників. Звідси клятви, різного роду заборони, санкції за їх порушення. Пропаганда цієї ідеології, за свідченням працівників правоохоронної системи, має досить сильний соціально-психологічний вплив, особливо на осіб, які ніколи до засудження не стикалися з правилами поведінки засуджених та починають їх засвоювати з моменту надходження до слідчого ізолятора.

Для конспірації злочинної діяльності лідер і окремі рядові члени угруповання можуть міститися в різних локальних зонах і ніколи не вступати в безпосередній контакт. Але навіть за наявності об'єктивної можливості і необхідності рядовий член угруповання не має права звертатися безпосередньо до лідера і зобов'язаний діяти через його помічників. Подальша безпосередня зустріч може відбутися лише за ініціативою лідера, який веде, як правило, зовні непримітний, законслухняний спосіб життя, намагається діяти через найближче оточення.

На нашу думку, така неоднозначність даної суб'єктивно-оціночної ознаки, по-перше, ускладнює її застосування в кримінально-правовому сенсі для кваліфікації злочинного діяння і породжує помилки правозастосовчої практики, а по-друге, розширює межі кримінальної відповідальності, що виступає

фактором порушення закону.

Тривалість існування організованої групи складається з відрізка часу з моменту формування групи до моменту вчинення першого з числа запланованих злочинів, а також з відрізка часу, в межах якого її учасниками вчинялися злочини. Існування такої групи протягом тривалого часу вказує на високий ступінь узгодженості у злочинній поведінці її учасників.

Про стійкість організованої групи можуть свідчити, зокрема, попереднє планування злочинних дій, підготовка засобів реалізації злочинного задуму, підбір і вербування співучасників, у тому числі працівників торгівлі, розподіл ролей між ними, забезпечення заходів з приховування злочинів, підпорядкування груповій дисципліні і вказівкам організатора злочинної групи.

Особи, які ввійшли в організовану групу, але ніяких активних дій з реалізації її цілей не вчинили, не повинні нести відповідальність за дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань саме в силу прямої вказівки закону.

Теорія кримінального права розглядає місце вчинення злочину як факультативну ознаку об'єктивної сторони. При законодавчому закріпленні цієї ознаки як обов'язкового елемента складу злочину вона набуває обов'язкове значення для доведення складу злочину в протиправній поведінці винного. Вчинення дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань, пов'язується з певним місцем. Коментуючи дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань, ряд науковців виділяє як обов'язкову ознаку об'єктивної сторони місце вчинення злочину установу виконання покарань [6, с. 51; 9, с. 351]. Ми не можемо погодитися з такою думкою, оскільки законодавець, вказуючи про тероризування засудженого в установі виконання покарань, не визначає обов'язковим елементом його об'єктивної сторони місце вчинення злочину, передбаченого ст. 392 КК України. Зокрема, кримінальна відповідальність за напад на адміністрацію не обмежується територією установи.

Тобто у першому об'єктивному прояві цього злочину на місце його вчинення є конкретна вказівка – тероризування в установах виконання покарань засуджених. В інших об'єктивних проявах дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань, про це йдеться опосередковано. У зв'язку з цим важливим є з'ясування змісту такої ознаки об'єктивної сторони дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань, як місце вчинення злочину.

Аналіз змісту норм КВК України доводить, що застосування до засуджених основних засобів виправлення, а це і є основою змісту діяльності установи виконання покарань, може здійснюватися не тільки на територіях установ виконання покарань, а й за їх межами. Наприклад, один з основних засобів виправлення засуджених – суспільно корисна праця (ч. 3 ст.6 КВК України) – може застосовуватися, згідно зі ст. 118 КВК України, як правило, на підприємствах, у майстернях колоній, а також на державних або інших форм власності підприємствах за умови забезпечення їх належної охорони та ізоляції. Звідси випливає, що насильство, що застосовується стосовно цієї категорії засудже-

них, перешкоджає застосуванню основних засобів виправлення до засуджених і тим самим дезорганізує роботу установ виконання покарань.

Аналогічне стосується і випадків перебування певної категорії осіб, що відбувають покарання, у відпустках. Так, відповідно до КВК України засудженим, які тримаються у виправних колоніях мінімального рівня безпеки, дільницях соціальної реабілітації виправних колоній середнього рівня безпеки та виховних колоніях, може бути дозволено короткочасні виїзди за межі колонії на території України на строк не більше семи діб, не включаючи час, необхідний для проїзду в обидва кінці (не більше трьох діб), у зв'язку з такими винятковими особистими обставинами: смерть або тяжка хвороба близького родича, що загрожує життю хворого; стихійне лихо, що спричинило значну матеріальну шкоду засудженому або його сім'ї. Час перебування засудженого поза межами колонії зараховується в строк відбування покарання.

Отже, у випадку дозволу засудженому тимчасово залишити межі установи виконання покарань, місця, де їм дозволено перебувати, де-юре також є місцями відбування покарання.

Слід також зазначити, що працівник як представник адміністрації установи виконання покарань може виконувати покладені на нього службові обов'язки за межами території установи виконання покарань, де на нього може бути здійснено напад (наприклад, при проведенні режимних та розшукових заходів, при залученні засуджених до праці на підприємствах, розташованих поза територією установи виконання покарань). Однак головною умовою кваліфікації таких діянь за ст. 392 КК України, а також визначення таких місць як ознаки об'єктивної сторони складу цього злочину є наявність мети у винного саме своїми діями дезорганізувати роботу установи виконання покарань, а не, наприклад, здійснити втечу.

Необхідно також звернути увагу й на час як обов'язкову ознаку об'єктивної сторони дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань. На наш погляд, в диспозиції ст. 392 КК України є опосередкована вказівка на час вчинення злочину. Зокрема, в диспозиції норми зазначено, що дані дії вчинено особами, які відбувають покарання у виді позбавлення волі чи обмеження волі. Тобто цей злочин може бути вчинено лише під час відбування покарання у виді позбавлення чи обмеження волі. У випадку, якщо засуджений вже відбув таке покарання і заподіює представникові адміністрації установи виконання покарань тілесні ушкодження в зв'язку з його діяльністю, вчинене не підпадає під ознаки злочину, передбаченого ст. 392 КК України. Таким чином, час вчинення дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань, є обов'язковою ознакою їх об'єктивної сторони.

Висновки. Отже, об'єктивна сторона дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань, характеризується низкою виявів: 1) тероризування засуджених; 2) напад на адміністрацію; 3) організація з цією метою (тероризування засуджених чи/та нападу на адміністрацію) організованої групи; 4) активна участь у такій групі.

Тероризування засуджених вважається закінченим з моменту вчинення

дій, що складають зміст тероризування: застосування насильства або погрози його застосування до потерпілих, глум чи знущання над ними. Напад на адміністрацію установи виконання покарань може супроводжуватися як фізичним насильством, так і погрозою застосування насильства.

Під насильством пропонуємо розуміти умисне протиправне застосування фізичної сили за допомоги зброї та предметів, які можуть використовуватися як зброя, інших предметів і речовин чи без таких щодо іншої людини, спрямоване на порушення фізичної недоторканності, або на заподіяння шкоди здоров'ю людини, або на позбавлення її життя.

Бібліографічні посилання

1. Про судову практику в справах про злочини, пов'язані з порушеннями режиму відбування покарання в місцях позбавлення волі: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 26. 03. 1993. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-93>.

2. Храпцов О.М. Психічне насильство в окремих складах злочинів (проблеми теорії та практики) // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. Вип. 41. 2008. С. 117-122.

3. Йосипів А.О. Кримінологічний і кримінально-правовий зміст поняття насильства // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2011. № 6. С. 183-187.

4. Основы уголовного права: Общая часть. Раздел 1. Основания уголовной ответственности / под ред. И. П. Малахова. К.: МАУП, 2000. 188 с.

5. Плужник О.І. Кримінальна відповідальність за порушення режиму відбування покарання у виправних установах та тримання під вартою: дис. ... канд. юрид. наук за спец. 12.00.08 / О.І. Плужник. К., 2003. 201 с.

6. Романов А.П. Уголовно-правовая борьба с действиями, дезорганизующими работу ИТУ: учебное пособие. Рязань: НИиРИО Рязанской высшей школы МВД СССР, 1975. 99 с.

7. Міщук І. П. Погроза щодо захисника чи представника особи як ознака об'єктивної сторони злочину, передбаченого ч.1 ст.398 КК України // Держава і право. 2011. Вип. 53. С. 552-556.

8. Филимонов О.В. Предупреждение организованной преступности в исправительных учреждениях: учеб. пособие. М.: Московский институт МВД России, 1998. 60 с.

9. Уголовное право. Общая часть / отв. ред. И.Я. Козаченко, З.А. Незнамова. М.: ИНФРА-М-НОРМА, 2001. 443 с.

Tkachenko A.V. Specific issues of objective part of crime, referred to art. 392 of the Criminal code of Ukraine. In the article the features of the objective side of actions that disrupt the work of the institutions of execution of punishments are examined - the key features of the disposition of art. 392 of the Criminal Code of Ukraine. It is proved that the place and time of committing this crime are its obligatory features, despite their absence in the structure of actions that disrupt the work of the penitentiary institutions.

Thus, According to the State Judicial Administration of Ukraine, during 2010-2016 for the commission of an offense under Art. 392 of the Criminal Code of Ukraine, convicted only 11 people; In terms of years: 2010, one, 2011, none, 2012, two, 2013, none, 2014, one, 2015, two, 2016 - five. Obviously, the number of convicts is clearly dissonant with the actual picture of penitentiary crime.

The objective side of actions that disrupts the work of penitentiary institutions is characterized by a number of manifestations: 1) the terrorization of convicts; 2) attack on the administration; 3) organization for this purpose (terrorizing the convicts and / or attacking the administration) of the organized group; 4) active participation in such a group.

Terrorization of convicted persons is considered to be terminated from the moment of

committing acts constituting the content of terrorism: the use of violence or the threat of its application to the victims, dumb or mockery of them. The attack on the administration of the penitentiary institution may be accompanied by both physical violence and the threat of violence.

Author's version of the concept of violence in the criminal-law sense is proposed. Violence means intentional unlawful use of physical force with the help of weapons and objects that can be used as weapons, other objects and substances or in the absence of such other persons, aimed at violating physical integrity or causing damage to human health or deprivation of his life.

Keywords: *crime, crime, punishment, objective part of crime, act, formal composition of crime.*

Надійшла до редакції 29.06.2017

Чаусов Д.Ю.

ад'юнкТ

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343.985

ОРГАНІЗАЦІЯ І ТАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ НЕЗАКОННОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ТА ВИКРАДЕННЯ ЛЮДИНИ

Висвітлено деякі аспекти розслідування незаконного позбавлення волі та викрадення людини. Акцентовано увагу на організаційно-тактичному забезпеченні огляду при розслідуванні досліджуваної категорії кримінальних правопорушень.

Ключові слова: *незаконне позбавлення волі, викрадення людини, огляд, тактичне забезпечення, слідча (розшукова) дія.*

Постановка проблеми. Сліди, залишені на місці події, завжди вказують на важливі складові механізму вчинення кримінального правопорушення. Крім того, вони є необхідними для встановлення особи злочинця, ефективного проведення окремих слідчих (розшукових) дій, висунення криміналістичних версій, здійснення розшукових заходів тощо. У зв'язку з цим необхідність докладного і повного їх виявлення та вилучення не викликає сумніву. Це стосується і розслідування незаконного позбавлення волі та викрадення людини. Хоча вчинення цього суспільно небезпечного діяння зазвичай характеризується невеликою кількістю доказової інформації, що може бути виявлена на місці події, але це, навпаки, вказує на необхідність надання чітких рекомендацій з приводу її вилучення. Тому на початковому етапі розслідування важливим моментом є повне, всебічне та ретельне проведення огляду.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної пробле-